

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **СИСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФУТБОЛЬНОЇ
ТА ХОКЕЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0358-у,
спеціальності 035 “Філологія”
освітньої програми “Українська мова і література”
спеціалізації 035.01 “Українська мова і література”

О. С. Поваренко

Керівник

канд. філол. наук,

доц. **С. В. Сабліна**

Рецензент

канд. філол. наук, **О. В. Меркулова**

Запоріжжя
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *філологічний*
Кафедра *української мови*
Рівень вищої освіти *магістр*
Спеціальність *035 “Філологія”*
Освітня програма *“Українська мова і література”*
Спеціалізація *035.01 “Українська мова і література”*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри української мови
проф.Р.О.Христіанінова
24 жовтня 2018 року.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу студентці
Поваренко Олені Сергіївні

1. Тема роботи *Системна організація української футбольної та хокейної термінології*, керівник роботи *Сабліна Світлана Володимирівна кандидат філологічних наук, доцент*, затверджені наказом ЗНУ від 24 травня 2019 року № 781–с.
2. Термін подання студентом роботи – 12 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: *Словник футбольних термінів / уклад.О. А. Свєртнев Полтава : Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, 2007. 32 с.; наукові праці А. С. Д’якова, Т. Р. Кияка, З. В. Куделько, Л. А. Карпець, І. М. Кочан, Л. А. Рілов ; інтернет-джерела.*
- 4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити).
 1. *Історія функціонування й дослідження термінології футболу.*
 - 2.*Футбольні терміни спеціального призначення та співвіднесення їх із поняттями футбольної галузі.*
 3. *Групи футбольних термінів, які визначають системність футбольної термінології.*
 4. *Історія хокею й хокейної термінології.*
 5. *Хокейні терміни спеціального призначення та їх термінологічна специфіка.*
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень)
Діаграма 1. Периферія системного поля термінології футболу та хокею.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Сабліна С.В., доцент	02.10.2017	02.10.2017
Перший розділ	Сабліна С.В., доцент	09.11.2017	09.11.2017
Другий розділ	Сабліна С.В., доцент	17.01.2018	17.01.2018
Третій розділ	Сабліна С.В., доцент	16.09.2019	16.09.2019
Висновки	Сабліна С.В., доцент	21.10.2019	21.10.2019

7. Дата видачі завдання - 02 вересня 2018 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	Вересень 2017 р.	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	Вересень 2017 р.	Виконано
3.	Написання вступу	Жовтень 2017 р.	Виконано
4.	Підготовка першого розділу “Історія функціонування й дослідження спортивної термінології”	Листопад 2017 р. - грудень 2018 р.	Виконано
5.	Написання другого розділу “Системно-тематична організація української футбольної термінології”	Січень – лютий 2018 р.	Виконано
6.	Робота над третім розділом “Специфіка функціонування хокейної української термінології”	Вересень – жовтень 2019 р.	Виконано
7.	Формулювання висновків	Листопад 2019 р.	Виконано
8.	Оформлення роботи, одержання відкугу та рецензії	Листопад 2019 р.	Виконано
9.	Захист роботи	Січень 2020 р.	Виконано

Студент _____

О. С. Поваренко

Керівник роботи _____

С. В. Сабліна

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер _____

Л.М.Стовбур

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра “Системна організація української футбольної та хокейної термінології” містить 60 сторінок. Для виконання кваліфікаційної роботи дібрано близько 320 термінів, опрацьовано 53 наукових джерела.

Об’єктом дослідження була системна, термінологічна футбольна та хокейна термінологія.

Предмет дослідження – структурні та функційні параметри української футбольної та хокейної термінології.

Мета дослідження – встановити структурну й системну організацію української футбольної та хокейної термінології.

У процесі дослідження виконано такі **завдання**:

1) проаналізовано історію функціонування й дослідження термінології футболу;

2) виявлено футбольні терміни спеціального призначення та співвіднести їх із поняттями футбольної галузі;

3) встановлено групи футбольних термінів, які визначають системність футбольної термінології.

4) виявлено групи хокейних термінів, які входять у загальну систему української термінології;

5) з’ясовано хокейні терміни спеціального призначення.

Методи дослідження: поняттєво-лінгвальний, компонентного аналізу, лексико-тематичного моделювання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно є першою спробою описати особливості системної будови футбольної та хокейної термінології.

Сфера застосування. Зібраний і проаналізований матеріал сприятиме тлумаченню футбольної та хокейної лексики в загальномовних словниках, укладанню реєстру термінів для фахового словника спортивної термінології, окремі висновки можуть знадобитися спортивним журналістам.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ПЕРИФЕРІЯ, СИСТЕМА, СЛЕНГІЗМ, СПОРТИВНИЙ ТЕРМІН, ТЕРМІНОЛОГІЯ ФУТБОЛУ, ФУТБОЛЬНИЙ ТЕРМІН, ЯДРО, ХОКЕЙНИЙ ТЕРМІН

ABSTRACT

Qualification of the work of the magister “System organization of Ukrainian football and hockey terminology” to have 60 pages. For the weekend, the number of robots selected is about 320 terms, 53 scientific dzherels have been tested.

The subject of the study were the systematic organization of football and hockey terminology.

The subject of further development were the structural and functional parameters of Ukrainian football and hockey terminology.

The method were to install a structural system of Ukrainian football and hockey terminology organization.

The following **tasks** were performed during the study:

1) the history of functioning and research of the terminology of football was analyzed;

2) identify the football terms of the special purpose and align them with the concepts of the football industry;

3) groups of football terms are defined, which define the systematicity of football terminology.

4) groups of hockey terms that are included in the general system of Ukrainian terminology have been identified;

5) hockey terms of special purpose have been clarified.

Research methods: conceptual-lingual, component analysis, lexico-thematic modeling.

The scientific novelty of the study is that it was the first attempt to describe the features of the system structure of football and hockey terminology.

Application Field. Collected and analyzed material will facilitate interpretation of football and hockey vocabulary in common dictionaries, compilation of terms for professional vocabulary of sports terminology, some conclusions may be needed for sports journalists.

KEYWORDS : PERIPHERY, SYSTEM, SLENGISM, SPORTS TERM, FOOTBALL TERMINOLOGY, FOOTBALL TERM, KEY, HOCKEY TERM

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	11
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМНО-ТЕМАТИЧНА ОГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	20
2.1 Ядерні терміни футбольної галузі	20
2.2 Особливості периферії термінології футболу.....	22
2.3 Утворення й використання футбольних сленгізмів.....	31
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХОКЕЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	40
3.1 Системна організація української хокейної термінології.....	40
3.2 Специфіка утворення й функціонування хокейних сленгізмів.....	45
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	52
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	57

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

УЄФА – Європейський футбольний союз

ФІФА – Міжнародна федерація футболу

ФК – футбольний клуб

ФФУ – Федерація футболу України

ФТ – Футбольні терміни

ВСТУП

На початку ХХІ ст. футбол – соціокультурне явище світового виміру. Це водночас вид спорту, бізнес, сфера політичного впливу й масове видовище. Футбольна комунікація потрапляє в поле зору науковців у зв'язку з активізацією спортивного дискурсу.

Футбольна й хокейна лексика – динамічний сегмент словникового складу української літературної мови. Особливість цієї групи слів полягає в тому, що футбольна лексика змістовно й функціонально характеризується спрямованістю на вузьку сферу спілкування спеціалістів цієї галузі й широке коло учасників футбольної комунікації – журналістів та уболівальників. На початку ХХІ століття відбувається розширення сфери застосування лексичних одиниць на позначення предметів і понять цієї гри, зокрема – проникнення футбольної лексики в художню мову, публіцистику.

Актуальність дослідження зумовили такі чинники: а) зростання популярності футболу як виду спорту; б) збільшення числа учасників футбольної комунікації, що детерміновано функціонуванням спортивних каналів на телебаченні, постійною трансляцією футбольних матчів, відкриттям спортивних (у тому числі футбольних) порталів, обговоренням футбольної проблематики в чатах і на форумах в Інтернеті; в) потреба комплексного опису футбольної лексики, що репрезентує сегмент мовної картини світу сучасних українців; г) вимоги унормування й кодифікації футбольної лексики; г) необхідність підготовки систематизованих матеріалів для підвищення рівня мовної культури журналістів, які ведуть футбольні програми або трансляцію матчів.

Проблеми формування, становлення, поширення й функціонування української спортивної термінології доволі широко висвітлені у фаховій літературі, дисертаціях. Чимало матеріалів із цього питання представлено в системі Internet. Детальний аналіз створення сучасної спортивної термінології

та особливостей її функціонування представлено в роботах А. С. Д'якова [10], С. В. Гринев-Гриневич [8], Л. А. Карпець [12], Т. Р. Кияка [15], Л. О. Симоненко [37], Т. І. Панько [31] та інших.

Мета дослідження – встановити структурну й системну організацію української футбольної та хокейної термінології.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) проаналізувати історію функціонування й дослідження термінології футболу;
- 2) виявити футбольні терміни спеціального призначення та співвіднести їх із поняттями футбольної галузі;
- 3) встановити групи футбольних термінів, які визначають системність футбольної термінології.
- 4) виявити групи хокейних термінів, які входять у загальну систему української термінології;
- 5) з'ясувати хокейні терміни спеціального призначення.

Об'єктом дослідження є системна організація футбольної й хокейної термінології.

Предмет дослідження: структурні та функційні параметри української футбольної та хокейної термінології.

Методи дослідження: поняттєво-лінгвальний – для диференціації у складі футбольної лексики термінів футбольної галузі, галузевих термінологічних одиниць, термінологізованих загальноживаних лексичних одиниць, номенклатури, професіоналізмів, професійного жаргону; компонентний аналіз – для встановлення парадигматичних відношень у складі футбольної лексики; лексико-тематичного моделювання – для формування тематичних груп футбольних номінацій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що воно є першою спробою описати особливості системної будови футбольної та хокейної термінології.

Практичне значення роботи полягає в тому, що зібраний матеріал сприятиме тлумаченню футбольної і хокейної лексики в загальномовних словниках, укладанню реєстру термінів для фахового словника спортивної

термінології, окремі висновки й матеріал дослідження може знадобитися спортивним журналістам.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й ДОСЛІДЖЕННЯ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Упродовж останнього століття футбол набирає великої популярності, притягаючи вболівальників, які очікують видовищ. Футбольний матч є важливою подією в житті будь-якого міста: збираються натовпи шанувальників, коригується розклад громадського транспорту, виділяються додаткові наряди, спостерігається масове відсутність працівників на робочих місцях, що взяли відпустки на час матчу улюбленої команди.

Дії, що являють собою штурхання м'яча або іншого кулястого предмета, здавна були поширені практично в усьому світі. У Китаї, наприклад, щось схоже було поширене як програма підготовки воїнів, гра називалася цуццю. Вчені перекладають назву як штовхання ногами. Однією з імовірних країн-прародительок цього виду спорту вважається Італія. Саме там вперше виникла гра, відома як флорентійський кальчо, у якій були передбачені ролі учасників команди. У ті часи вперше почали з'являтися ігрові терміни. Футбольні вболівальники вже тоді розривали криками трибуни. Дванадцятим століттям датуються записи про футбол у Британії на різноманітних святах і гуляннях. Однак варто згадати про відсутність правил гри як таких у ті часи, що спровокувало масові кровопролиття як серед гравців, так і серед вболівальників [3, с. 44–47].

Це призводило до заборони цього виду забав державними указами. Вперше в історії цієї гри Оксфордська й Кембриджська футбольні команди визначили єдиний збір правил і регламентували різні спеціальні назви. До того часу майже кожна школа й кожен футбольний клуб мали власні зведення правил. Одні правила допускали ведення й передачу м'яча руками, інші - відкидали; в одних командах кількість гравців обмежували, в інших - ні. В одних командах дозволялося штовхати, підсікати суперника, бити його по ногах, в інших це було заборонено. Таким чином, англійський футбол

перебував у хаотичному стані. 1848 року вперше серйозно спробували виробити універсальний збір футбольних правил. Г. де Уїнтон і Джон Чарльз Трінг із Кембриджського університету зустрілися з представниками приватних шкіл Ітона, Харроу, Шрусбері, Регбі та Вінчестера, щоб сформулювати й прийняти збір єдиних правил [45]. Футбольні команди до цього моменту задовольнялися власноруч складеними правилами. Врешті-решт ці дії призвели до плутанини в правилах, адже скільки було команд, стільки і правил гри. У 1846 році був офіційно документований перший збір правил, прийнятий на зборах представників різних шкіл. Терміни, футбольні правила та ролі учасників, представлені в цьому зводі, були взяті за основу правил Англійської футбольної асоціації. У підсумку ситуація нормалізувалася, адже команди спиралися вже на єдиний збір правил [5, с. 211].

Про футбол і його терміни можна говорити вічно, адже цей вид спорту досить міцно увійшов у життя сучасного суспільства. Футбольні терміни застарівають з плином часу і йдуть з ужитку, на зміну їм приходять інші. Якимсь термінам вдається незмінно позначати специфічні спортивні реалії, тоді вони настільки щільно врізаються в людську пам'ять, що уболівальник навіть не замислюється про походження слова, вважаючи термін невід'ємною частиною національної мови. Саме завдяки цьому багато термінів пережили практично століття і дійшли до наших днів у первозданному вигляді. Проте всьому властиво мінятися як самого виду спорту, так і правилам і термінам. Уже завтра ряд поправок, наприклад, скасує який-небудь аспект у футболі (або посилить), і зі звичними вболівальнику термінами доведеться розпрощатися, найвідоміші футбольні терміни підуть, а на їх місце придуть нові визначення. Або місце залишиться порожнім, і про слова доводиться тільки згадувати. У будь-якому випадку футбол не перестане привертати увагу вболівальників різних країн світу, адже з давніх часів і по сьогоднішній день він є одним з найбільш видовищних заходів [24, с. 245].

Наші наукові пошуки із питання функціонування й дослідження футбольної термінології вказують на те, що на позначення аналізованого

тематичного об'єднання функціонує низка термінів: “футбольна лексика”, “лексика футболу”, “футбольні терміни”, “футбольна термінологія”, “фахова лексика футболу” [37, с. 126]. Закономірно, що важлива умова будь-якої наукової студії – чітка дефініція об'єкта. Тому схарактеризуємо ознаки футбольної лексики української літературної мови.

Футбольна лексика – це найменування предметів і понять футбольної галузі, що функціонують у спеціальній і неспеціальній сферах мовної діяльності соціуму. Спеціальний вид діяльності обслуговує фахова мова. “Особливість фахових мов полягає в їхній спеціальній, орієнтованій на потреби відповідної професії лексичній базі, переході якої до загальнонаціональної мови плавні. З іншого боку, їх специфіка полягає в частотності вживання. Фахову мову називають ще технолектом, робочою мовою, особливою мовою, галузевою мовою, професійною мовою, професійним діалектом, спеціальною мовою, субмовою, мовою для спеціальних цілей” [7, с. 413]. Н. О. Гиммер на підставі вивчення наукової літератури виокремлює ознаки фахової мови, зокрема такі:

- тісний зв'язок із певною науковою галуззю;
- специфічний набір мовних одиниць;
- вибір і використання мовних структур загальноновживаної лексики в межах фахової мови;
- дотримання норм літературної мови на рівні морфології, лексики, синтаксису й організації тексту;
- міжрегіональний характер фахових мов;
- наявність писемної та усної форм [7, с. 413].

Для назви аналізованого сегмента мовної діяльності соціуму з англomовного світу прийшло поняття “Language for Specific Purposes” (LSP) – “мова спеціального призначення”. К. Я. Авербух стверджує, що мова спеціального призначення “більше ніж будь-яка інша сфера комунікації спрямована на ефективну й адекватну передачу інформації” [1, с. 48–53].

На сучасному етапі розвитку мовознавства ще немає єдності думок українських і зарубіжних науковців щодо статусу мови спеціального призначення.

Л. В. Півньова у статті “Мова спеціального призначення як об’єкт лінгвістичних студій” [27, с. 117–125] здійснила спробу систематизувати погляди учених. На основі аналізу вона констатує, що мова спеціального призначення:

- 1) має термін як основну одиницю;
- 2) це – функційний різновид національної мови;
- 3) має спільні риси з лексиконом літературної мови і містить спеціальні термінологічні та термінологізовані одиниці;
- 4) більш інтернаціоналізована, ніж загальноживана лексика;
- 5) характеризується передачею спеціального знання максимально економними засобами вираження завдяки автоматизації та кодифікації;
- 6) служить для потреб високоорганізованої і оптимізованої професійної комунікації;
- 7) містить не лише терміни, номени, а й професіоналізми та жаргонізми, що дає можливість відтворити повну картину становлення тієї чи тієї системи понять з урахуванням мовних та позамовних чинників впливу [6, с. 224].

Таксономія номінативних одиниць у мові спеціального призначення є досить розгалуженою. До спеціальної лексики відносять:

- 1) загальнонаукову лексику;
- 2) терміни;
- 3) прототерміни – спеціальні лексеми, які номінують спеціальні уявлення в донаукову добу розвитку спеціальних знань;
- 4) передтерміни – спеціальні лексеми для новосформованих понять, зокрема описові звороти, сурядні словосполучення, прислівникові та дієприслівникові звороти;
- 5) квазітерміни – закріплені в термінології передтерміни;
- 6) терміноїди – спеціальні лексеми, які використовуються для номінації неоднозначних понять, які ще не мають дефініцій;
- 7) номенклатурні знаки (номени) (термін Г. О. Винокура) – сукупність спеціальних лексичних одиниць для позначення конкретних, одиничних понять у певній галузі;

8) професіоналізми – слова, що називають спеціальні поняття в професійному усному мовленні, у неофіційній ситуації, що мають експресивні та емоційні конотації;

9) професійні жаргонізми – різновиди професіоналізмів, що мають ненормативний характер. Із наведеного переліку до терміносистем включають лише терміни, номени і загальнонаукову лексику [26, с. 167].

На зламі тисячоліть активно відбувається розвиток термінології та фахової лексики. Його детермінують зовнішні та внутрішні чинники. І. М. Кочан до зовнішніх чинників відносить такі:

1) розвиток науки, виокремлення нових самостійних напрямків на перетині кількох наукових галузей;

2) поглиблення і розширення класичних наук;

3) політичні події в державі й за її межами;

4) розвиток спорту (поява нових видів, удосконалення старих);

5) революція в мистецьких сферах (малярство, музика, театр);

6) технічний та соціальний прогрес нашого побуту;

7) науково-технічний прогрес на виробництві та в сільському господарстві;

8) зміни в освітній галузі,

9) зміни у харчовій промисловості й кулінарії;

10) поява нових хвороб та ліків проти них, нових методів обстеження у медицині [16, с. 519].

До внутрішніх чинників дослідниця зараховує:

1) ревізію всього термінологічного фонду мови унапрямку: а) відкидання російськомовних калюк; б) активізації внутрішньомовних словотворчих ресурсів; в) відродження деяких слів пасивної лексики;

2) залучення іншомовних слів на позначення не лише нових понять, а й нерідко вже відомих.

Внутрішній розвиток терміносистем спричиняють антиномії (внутрішні суперечності), властиві мові як соціальному феномену. У мовознавстві сформульовано кілька антиномій, що детермінують появу загальномовної і

термінологічної варіативності: антиномія мови й мовлення, антиномія мови й мислення, антиномія мовця і слухача, а також виокремлено антиномії, на яких ґрунтується варіантність термінів: антиномія мовного субстрату й термінологічної сутності спеціального слова, антиномія узуального й конвенціонального в терміні Л.Г. Боярова виокремлює ще кілька суперечностей: антиномія узусу й можливостей мовної системи, антиномія на основі асиметричності мовного знака, антиномія сталості й змінності в мові. “Вияв цих антиномій є внутрішньою енергією мовної системи, що підтримує процеси створення, вибирання й усунення варіантів термінологічних одиниць” [4, с. 27–29].

У неспеціальних та спеціальних контекстах футбольна термінологія уже була предметом аналізу. Наприклад, О. С. Рілов на основі текстів спортивних видань сформував два робочих масиви футбольних термінів: 1) уживаних наприкінці XIX – на початку XX ст.; 2) уживаних наприкінці XX ст. Для цього дослідник розмежував терміни мови й терміни мовлення, розробив принципи диференціації термінів і їх варіантів, намітив підходи до стратифікації спеціальної футбольної лексики, щоб зафіксувати нормативні терміни у словнику. Семантичний аналіз термінів здійснено за допомогою традиційної парадигматичної методики, яка дала змогу встановити відповідність-невідповідність між термінами через заміщення чи протиставлення; так розмежовувалися синоніми, омоніми, антоніми. Частково застосовано методику компонентного аналізу, тобто розкладання значення терміна на “семантичні множники”, чому передувало виділення семантичних полів [33, с. 245].

Автор звертає увагу на концептуальну структуру терміна. У роботі також здійснено психолінгвістичний експеримент про сприйняття респондентами емоційно забарвлених термінів. О. С. Рілов також уклав словник-довідник футбольної термінології, до якого увійшли тільки найбільш поширені термінологічні слова і словосполучення футбольної галузі кінця XX ст. [34, с. 250].

Відомі окремі студії футбольної лексики у французькій та іспанській мовах. Р. С. Коваль вивчає синонімію у французькій футбольній лексиці. Науковець

декларує, що одним із показників, який свідчить про надбання певної галузі знань, є розвинена та впорядкована система термінів. За його спостереженнями, практично кожний футбольний термін у французькій мові має один або кілька синонімів. Виникає питання про їхнє близьке або ж тотожне значення, а також про особливості їхнього перекладу іншими мовами, зокрема українською.

М. Б. Дубяк аналізує ієрархічну структуру найменувань фізичної дії на об'єкт у футбольній термінолексичі на матеріалі французької та іспанської мов. Досліджено процеси концептуалізації та категоризації у сфері цього виду спорту. Визначено ієрархічну структуру підкатегорії дій, а також ієрархічну структуру тематичної групи найменувань дії на об'єкт у футболі. Дослідник зауважує, що футбольна сфера відрізняється, наприклад, від технічної сфери, де найбільш важливим є матеріальний продукт виробництва, або ж від наукової сфери, для якої первинне значення мають поняття, абстрактні висновки. У сфері футболу пріоритетною є категорія фізичної дії на об'єкт [24, с. 245].

Спостереження дослідників свідчать, що відбувається активне проникнення у загальнолітературну мову спортивних термінів (а серед них і футбольних). Тому не можна оминати увагою наукові розвідки про спортивну лексику, у яких проаналізовано семантико-структурні й функціональні параметри окремих футбольних лексем: М. М. Паночка “Українська спортивна лексика”, І. М. Сушинської, П. Г. Давидова “Структурно-семантична типологія спортивної лексики у текстах публіцистичного стилю”, О. В. Боровської “Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту” [2, с. 121].

У 2009 році вийшов ілюстрований шестимовний словник футбольної лексики “Мова футболу”. Це перша спроба в Україні систематизувати термінологічний фактаж цього виду спорту й проілюструвати паралелі й розбіжності в різних мовах. Словник містить понад тисячу найбільш уживаних футбольних термінів шістьма мовами (українською, французькою, іспанською, російською, англійською, німецькою). У передмові зазначено: “Лексика є серцевиною футболу. Одним із головних джерел утворення нових футбольних

термінів є метафора, яка приводить у рух слова, змушує їх виконувати найрізноманітніші функції. Футбол як вид спорту – явище синкретичне. Воно поєднує у собі певні правила театральної драматургії, взаємозв'язок глядачів і виконавців у різних формах: вигуках, жестах, елементах музичної підтримки, а також у мас-медійному супроводі” [24].

У період підготовки до проведення в Україні й Польщі 2012 року фінальної частини чемпіонату Європи з футболу, що спонукало до значного збільшення кількості контактів між представниками двох слов'янських народів, видано “Українсько-польський, польсько-український перекладний словник футбольних термінів”. Лексикографічна праця охоплює понад тисячу футбольних термінів, що застосовуються в українській і польській науково-методичній літературі, у періодичних та популярних виданнях, у спортивній практиці. “Основні футбольні терміни доповнено допоміжними означувальними словами, з якими створюють словосполучення, звичні для тренерів, спортсменів, уболівальників. Терміни описують місце проведення гри, обладнання та інвентар для гри, різновиди технічних прийомів і тактичних дій футболістів, фізичні та психічні якості спортсменів, правила гри”.

До Євро-2012 підготовлено й видано “Українсько-англійсько-російський футбольний словник” (укладач – медіа-офіцер УЄФА Мамука Кварацхелія) Словник містить більше 3 тисяч футбольних термінів і висловів. Видання поділене на розділи: “Футбольні слова”, “Вигуки”, “Контракт”, “Керівництво”, “Стадіон”, “Медицина”, “ЗМІ (медіа)”, “Арбітраж”. Усі терміни в словнику мають також англійську транскрипцію (українськими літерами) [31, с. 20].

Безперечно, футбольну лексику фіксують і загальномовні словники української мови. В.В.Максимчук докладно простудіював репрезентацію футбольних інновацій у неологічних словниках початку ХХІ ст. [23, с. 85–89].

На початку ХХІ ст. футбол – соціокультурне явище світового виміру. Це водночас вид спорту, бізнес, сфера політичного впливу й масове видовище.

Футбольна комунікація потрапляє в поле зору науковців у зв'язку з активізацією спортивного дискурсу. Здійснено окремі дослідження

термінологічної системи “Футбол” на матеріалі російської і німецької мов у діяхронному ракурсі на основі когнітивного підходу. На відміну від цих студій, наше дослідження виконане на синхронному зрізі (період початку ХХІ ст.) української мови за лексикологічними канонами та з урахуванням функціонального навантаження футбольних номінацій.

Окремі розвідки українських лінгвістів стосуються мовної культури футбольних репортажів, специфіки жаргону футбольних фанатів. Футбольний лексикон зазнає перманентних змін, що зумовило укладання словників футбольної термінології та її переклад іншими мовами.

Встановлено, що футбольна лексика поєднує ознаки терміна й загальноновживаного слова. Футбольній лексиці, як і термінології, властиві системність, співвіднесеність із певним поняттям, однозначне використання значної кількості лексичних одиниць. Футбольну й загальноновживану лексику зближують такі ознаки: загальнодоступність (зрозумілість), детермінованість позамовними чинниками, емоційне забарвлення багатьох номінацій, наявність синонімії, антонімії, розширена лексична сполучуваність.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНО-ТЕМАТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Ядерні терміни футбольної галузі

У трактуванні В. М. Лейчика, термін – це слово чи словосполучення, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності, тобто є одиницею мови спеціального призначення [19, с. 13–24]. О. О. Селіванова у “Лінгвістичній енциклопедії” виклала головні вимоги до терміна, як-от: системність, що стосується поняттєвого змісту, словесного вираження й відповідності між змістом і формою; наявність класифікаційної дефініції (тлумачення, яке ґрунтується на ключовому гіперонімі й видовій специфіці); стислість, відповідність позначуваному поняттю, однозначність і конкретизація в межах терміносистеми, прозорість внутрішньої форми; жорстка конвенційність, стилістична нейтральність; залученість до відповідної системи понять певної галузі; відповідність нормам мови, що запобігає появі професійних жаргонізмів; точність і короткість; дериваційна здатність; інваріантність як відсутність варіантів і синонімів; висока інформативність [36, с. 298].

Спеціальні термінологічні одиниці футбольної тематики за ступенем спеціалізації значення різні, а тому їх можна поділити на три групи: загальноспортивні терміни, міжгалузеві спортивні терміни і власне футбольні терміни : *лідер, рекорд, спортсмен*. Загальноспортивні терміни вживають практично в усіх галузях спорту, наприклад : *аутсайдер, гра, гравець, змагання* ніці можуть конкретизувати своє значення: *футбольна гра, футбольне змагання*.

Міжгалузеві спортивні терміни функціонують у кількох галузях спорту: *автогол, асистент, аут, блокування, ворота, гандикап, гол, гравець матчу, дербі, дриблінг, ліга, м'яч, офсайд, очко, передача, поєдинок, порушення правил, спринт,*

тактична схема, трансферне вікно, удар, фінт, центрфорвард, штрафний майданчик.

Власне футбольні терміни притаманні тільки футбольній галузі. Найчастіше це запозичення з англійської мови, які давно апробовані європейським та світовим футболом:

вінгер “бічний атакуючий півзахисник, що грає ближче до бічних ліній футбольного поля, на фланзі” [46].

золотий гол “метод, який використовувався з 1993 по 2004 рр. у футболі в матчах стадії плей-оф для визначення переможця у випадку нічийного результату після закінчення основного часу (90 хвилин)” [46].

інсайд “дещо витіснений назад гравець лінії атаки, розташований між лінією нападу та лінією півзахисту; “внутрішній” або “напівсередній” нападник у англійській термінології [46].

катена чо “тактична схема у футболі, яка робить акцент на обороні і використанні тактичних помилок суперника” [47].

корнер “кутовий удар” [46].

кутовий удар “удар, який регламентує спосіб продовження гри після того, як м’яч покинув поле від гравця команди, що захищалася, і перетнув лінію воріт цієї команди, але при цьому не був забитий гол” [46].

латераль “крайній захисник, який активно підтримує атаку або контролює увесь фланг” [47].

одинадцятиметровий удар “штрафний удар із відстані в одинадцять метрів, який відбиває лише воротар без захисників” [46].

рабона “удар, який наноситься по м’ячу позаду опорної ноги; при правильному виконанні ноги гравця схрещуються одна за другою”

Не зважаючи на всі ознаки запозиченості, окремі з цих термінів уже закріпилися в лексиці української мови. Із знайдених нами спеціальних слів футболу окремі фіксує Словник української мови: *арбітр, атака, аут, аутсайдер, бутси, гандикап, гол, дивізіон, дискваліфікація, стадіон, стандарт, тайм-аут, техніка, фінал, фланг, фол, форвард, футбол, чемпіонат, штанга*

[41, с. 32]. Утім окремі терміни ще тільки проходять шлях апробації загальноновживаною лексикою й трапляються лише в пресі та Інтернеті: *аутсайд, бек, бомбардир, вінгер, голкіпер, дубль-ве, катеначо, корнер, коуч, лайсмен, ліберо, овертайм, рефері, Свіпер, стоппер, страйкер, фінт, хавбек, хет-трик*.

Належність до певного поля є найістотнішою ознакою, що відрізняє термін-слово від звичайного слова. Поле – це своєрідна сфера існування терміна, усередині якої він має всі ознаки, що характеризують його, сфера штучно окреслена і спеціально оберігається від сторонніх проникнень. Українська футбольна термінологія є, з одного боку, складовою частиною загальнолітературної мови, а з іншого – системно організованим термінополем: *дриблінг, інсайд, контратака, ліга, лідер, лінія, матч, офсайд, пас, пенальті, плеймейкер, пресинг*. Вважаємо, що ядро поля утворюють тільки ті терміноодиниці, у яких сема співвіднесеності зі словом «футбол» є центральною в семантичній структурі. Тому до нього відносить власне футбольні терміни, притаманні тільки футбольній галузі: *Вільний удар, Ворота, Воротарський майданчик, Гра рукою, Жовта картка, Лінії воріт, М'яч*.

Отже, специфікою польової організації української футбольної термінології є одноядерний тип центру й розгалужена система периферії, куди входить не тільки спеціальна лексика футболу, але й лексика багатьох інших тематично-термінологічних сфер: споту й фізкультури, економіки й фінансів, туризму, медицини, транспорту та інших, яка може бути представлена й термінологічними, і загальноновживаними словами.

2.2. Особливості периферії термінології футболу

Орієнтуючись на думку О. О. Реформатського про те, що терміни повинні утворювати систему, яка відображає групування речей і явищ, що позначаються ними [32, с. 189], будемо використовувати варіант систематизації туристичних термінів за тематичними групами, які пов'язані однією типовою ситуацією або

темою, але спільна ідентифікувальна (ядерна) сема для них не обов'язкова [32, с. 190].

Встановлено, що до периферії футбольної термінології входять і спортивні і загальнонаукові терміни.

Оскільки футбол – це все ж вид спорту, то, звичайно, периферію системи термінів футболу складають загальноспортивні терміни:

аутсайдер “Команда або спортсмен, що посідає одне з останніх місць в турнірній таблиці” [25, с. 47] і “Про кого-, що-небудь, що не відповідає яким-небудь вимогам, що відстає від інших у якому-небудь відношенні”, пор.: Аутсайдер чемпіонату Іспанії насухо розгромив “Хетафе” (sportukr.segodnya.ua, 19-02-16, 23:31); Донеччина – лідер за промисловим потенціалом і аутсайдер за індексом людського розвитку (day.kyiv.ua, 16-03-12, 00:00);

біг (Чув, що Бейл здатний розвивати швидкість, близьку до моїх показників, але не менш важливу роль грає техніка бігу (newsru.ua, 26-09-13, 10:53) [65]; *відпочинок* (Повернувшись до Києва, гравці “Динамо” отримають невеликий відпочинок, а вже 2 лютого команда Сергія Реброва відправиться на другий збір, який також прийматиме Марбелья і триватиме до 18 лютого (espresso.tv, 25-12-15, 09:58) [66].

форвард “Гравець футбольної команди, який атакує противника, щоб забити м’яч в його ворота” [25, с. 1543] і “той, хто нападає”, пор.: “Зірковий” форвард “Реалу” завершив кар’єру (espresso.tv, 16-11-15, 13:23); “Дніпро” – політичний форвард Коломойського (zl.if.ua, 04-06-15).

Оскільки футбол – видовищний вид спорту, який транслюють в усьому світі, то, зрозуміло, що в периферію термінополя футбольної термінології потрапляють терміни ЗМІ: *коментатор* (Китайський коментатор звільнений за те, що заснув під час матчу Реал – ПСЖ (champion.com.ua, 06.11.15, 19:36) [49]; *глядач* (Збірна Словенії прийматиме Україну на стадіоні, який вміщує 13 тис. глядачів (zaxid.net, 20-10-15) [67];

Оскільки футбольне змагання має характер боротьби, лексичні одиниці в цій тематичній групі часто запозичено з військової термінології: *атака* (Атака “Челсі”

слабшає – Анелька травмований (gazeta.ua, 04-10-08, 15:54) [48]; *бомбардир* (Роналду – найкращий бомбардир Ліги чемпіонів (champion.com.ua, 26-05-13, 11:02) [49]; *дивізіон* (Судіть самі: англійський арбітр Ховард Уебб покараний, його відсилають у нижчий дивізіон (football24.ua, 18-04-13, 15:51) [50]; *запас* (Ван Гаал може посадити ван Персі в запас; (champion.com.ua, 06-11-14, 09:35) [49]; *захист* (Анатолія Тимощука в “Баварії” можуть перевести у захист; (ukrinform.ua, 05-03-10, 12:17) [51]; *контратака* (“Шпори” провели зразкову віялову контратаку; (football1.in.ua, 18-03-13) [50]; *контратакувати* (З доволі скромним складом шведи зуміли намертво закрити доступ до своїх воріт і якісно контратакувати. (football-ukraine.com, 03-11-15, 09:30) [50]; *маневр* (Неочікуваний маневр: Варан близький до переходу з “Реала” у “Манчестер Юнайтед” (footballtransfer.com.ua, 02-02-15, 20:22) [50]; *напад* (В “Арсенала” добрий напад (football24.ua, 27-11-10, 17:31) [50]; *облога* (Облога воріт динамівців тривала до фінального свистка (fcdynamo.kiev.ua, 15-05-14, 21:43) [52]; *оборона* (Оборона “Барселони” буде експериментальною (gazeta.ua, 06-04-11, 03:00) [48]; *перемога* (Півзахисник Реала: Перемога над Шахтарем поліпшила нам настрій (ua.korrespondent.net, 26-11-15, 14:16) [53]; *переможець* (Віктор Вацко: “Фаворит “Шахтар”, але фаворит – не переможець” (1927.kiev.ua, 05-10-14, 17:40) [54]; *постріл* (Чудовий дальній постріл гравця “Бешикташа”(footballgazeta.com, 24-10-14, 06:30) [50]; *простріл* (Перший гол на 83-й хвилині забив Карім Бензема, який замкнув простріл Месута Озіла (intv.ua, 01-05-13, 11:49) [55]; *реванш* (Айтор Бегірістайн: Сподіваємось на реванш з Динамо(footballua.tv, 15-12-15) [50]; *снайпер* (Кращий снайпер “Волині” переходить у турецький “Сівасспор” (11-05-12, 10:57) [50]; *стратегія* (Як повідомляє dero.ua з посиланням на власні джерела у “Динамо”, стратегія дій клубу вже давно розписана (dero.ua, 25-11-15, 15:04) [56]; *тактика* (За підсумками поєдинку, саме ця тактика принесла їм успіх (patrioty.org.ua, 22-12-15, 11:05) [57]; *удар* (Королівський клуб міг відкривати рахунок на 1-й хвилині, але Вальдес “потягнув” відмінний удар Кріштіану Роналду (18-08-11, 04:59) [50]; *фланг* (Гарет Бейл пройшов по лівому флангу і віддав передачу під удар Ван дер Ваарту (ua-gol.com, 03-05-12, 00:12) [59].

У межах української футбольної термінології встановлено значну за кількістю й частотністю вживання групу медичної лексики, що пов'язано з медичним обслуговуванням гравців: *допінг-контроль* (Нагадаємо, що кілька днів тому одна з іспанських радіостанцій розповсюдила інформацію про звернення “Реала” до іспанської футбольної влади з вимогами посилити допінг-контроль (ua-gol.com, 17-03-11, 20:19) [59]; *масаж* (Володимир Ткаченко, який 50 років робить масаж донецьким футболістам, потрапив до Книги рекордів України (shakhtar.com, 27-03-13, 18:27) [60]; *медичне обстеження* (Теодорчик успішно пройшов медичне обстеження “Динамо” (prosport.tsn.ua, 26-08-14, 16:22) [61]; *перелом* (У футболіста “МЮ” діагностований подвійний перелом ноги (gazeta.ua, 16-09-15, 01:08) [49]; *реабілітація* (20-річний футболіст, який через пошкодження також не брав участі в Євро-2012, продовжує курс реабілітації, пише Goal.com (champion.com.ua, 27-07-12, 11:19) [49]; *розтягнення* (При першому обстеженні у Роналду діагностували розтягнення зв'язок плеча, повідомляє іспанська преса (footballtransfer.com.ua, 08-10-12, 09:47) [50]; *травма* (Через цю травму футболіст пропустив перший підготовчий збір дніпрян та не полетів на другий (tsn.ua, 29-01-16, 19:44) [62]; *фізіотерапевт* (Коноплянка та Ротань “заманили” хорватського фізіотерапевта до збірної України (prosport.tsn.ua, 16-02-16, 13:22) [61] та інші медичні терміни.

Оскільки футбол – це гра і масове видовище, закономірно, що до цієї тепер уже галузевої термінології належать одиниці з театральної сфери: *амплуа* (Нападник київського “Динамо” Андрій Ярмоленко вирішив спробувати себе у новому амплуа (tsn.ua, 08-01-12, 10:09) [62]; *арена* (Величезний стадіон Сантьяго-Бернабеу, домашня арена Реала, також став важливим джерелом доходів клубу (ua.korrespondent.net, 31-07-13, 09:28) [63]; *дебют* (Зінедін Зідан відсвяткував тренерський дебют в Лізі чемпіонів перемогою (tsn.ua, 18-02-16, 14:17) [62]; *дублер* (Дублер Буффона продовжив контракт (football24.ua, 07-10-11) [50].

Окремо слід виділити загальнонаукову термінологію, яка складає периферію футбольної термінології: *лідер* (Один з лідерів лондонського “Челсі” Еден Азар хоче грати за мадридський “Реал” (tsn.ua, 23-02-16, 21:16) [23];

майстерність (За словами бразильця, півзахисник збірної Португалії володіє дуже високою майстерністю (svit24.net, 29-09-11, 23:35) [68]. кваліфікація (Визначилися можливі суперники “Металіста” у кваліфікації Ліги чемпіонів (champion.com.ua, 26-05-13, 17:07) [49]; футбольний сленгізм “жаргонне слово або вираз, характерний для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків”: Проте аналіз футбольних сленгізмів показує їх проміжне положення між загальноживаною лексикою і словами, що використовуються виключно в професійній сфері [37, с. 25]; футбольний менеджер “підприємець у професійному спорті, який організовує тренування і виступи спортсменів”: Відомий футбольний менеджер В’ячеслав Заховайло дав зрозуміти, що не вірить в успіх нинішньої збірної України на турнірі рівня ЧС-2014, який зараз проходить у Бразилії (football24.ua, 20-06-14) [51].; футбольний спонсор “особа чи організація, які матеріально підтримують будь-яку діяльність без одержання від неї прибутку з метою популяризації винятково свого імені (назви), торгової марки”: Головний футбольний спонсор: Концерн Fiat Chrysler Automobiles та Федерація футболу Італії продовжили спонсорську угоду ще на чотири роки (italauto.ua, 06-11-15); футбольний фристайлер “спортсмен, який виконує різноманітні трюки з футбольним м’ячем за допомогою майже всіх частин тіла, окрім рук”: У четвер, 14 листопада, футбольний фристайлер Олександр Козак-молодший на стадіоні “Садгора” в Чернівцях “атакував” Книгу рекордів України серією ударів футбольним м’ячем з 11 метрів у “дев’ятку” (vidido.ua, 15-11-13, 08:39).

Схематично периферію системного поля термінології футболу можна представити у вигляді діаграми:

Діаграма 1. Периферія системного поля термінології футболу та хокею

Отже, галузеві термінологічні одиниці у футбольній лексиці запозичено із різних сфер діяльності соціуму, але процес ретермінологізації і далі триває [3, с. 44–47].

У переважній більшості мов світу при творенні нових термінів надається перевага використанню внутрішніх мовних ресурсів. Серед різних способів застосування лексичної “сировини” для творення термінів (а це – надання наявним словам нових значень; модифікація (побудова похідних термінів за допомогою деривативних афіксів); складання основ терміноелементів; утворення термінологічних словосполучень; утворення аббревіатур). Автори монографії “Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти”

А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько [9, 10 с. 218, с. 234] визнають лідерство саме способу зміни значень звичайних слів А. В. Крижанівська та Л. О. Симоненко [36, с. 21-25] стверджують: “Незважаючи на всю різноманітність прийомів, які використовують для створення нових термінів, найбільш важливою внутрішньомовною закономірністю є дуже давня традиція створювати нові терміни на основі слів, що є в загальнолітературній мові. Суть термінологізації полягає в семантичній зміні вже наявних у мові слів із метою створення нового терміна” [15, с. 104].

На думку О. А. Стишова, причинами семантичного розвитку слів є “логічні й психологічні чинники (особливості асоціативного мислення, своєрідність ментальності кожного етносу, вплив індивідуально-авторського світосприймання, мислення й мовотворчості на загальноновживану мову та ін.), а також фактори соціально-історичного характеру (зростання актуальності, суспільної вартості певних реалій і понять в окремі періоди розвитку соціуму й відповідне виявлення цієї актуалізації в тематичних групах лексики тощо” [39, с. 387].

Рух зі сфери загальноновживаної лексики до термінологічної відбувається за двома напрямками: розвитку вторинних термінологічних значень у звичайних лексичних одиницях (лексико-семантичний спосіб словотворення), а також шляхом використання загальноновживаних слів у складних термінах.

При лексико-семантичному способі словотворення звукова оболонка твірного слова залишається незмінною. Розвиток термінологічних значень, пов'язаних із футбольною сферою, на базі загальноновідомих слів демонструють такі лексичні одиниці: *ворота* (Диво-гол Кавані у ворота “Барселони” (sportanalytic.com, 27-05-13, 07:30) [66]; *жест* (Тренер “Інтера” показав фанам непристойний жест (footballgazeta.com, 01-02-16) [50]; *медаль* (Нападник дніпропетровського “Дніпра” Роман Зозуля виставив на благодійний аукціон власну медаль фіналіста Ліги Європи 2014/15 (tsn.ua, 11-12-15, 17:09) [23]; *міжсезоння* (У зимове міжсезоння “Динамо” проведе не менше п'яти спарингів (dt.ua, 27-12-15, 12:52) [69]; *перевага* (Перевага манкуніанців на своєму полі, де в останні сезони вони з лондонцями не мали проблем (gazeta.ua, 31-03-10, 18:23)

[48]; *підйом* (“Карпати” продовжують впевнений і заслужений підйом по турнірній таблиці, а ось “Чорноморець” зайвий раз показав недоліки в психології молоді і незіграної команди (08-08-15, 20:54) [48]; *помилка* (Грати у “Барсі” і допускати таких помилок недопустимо (football24.ua, 13-03-13, 10:36) [50]; *трибуна* (У Бразилії завалилася трибуна стадіону (unian.ua, 26-11-07, 08:07) [70]; *учасник* (Визначилися всі учасники 1/4 фіналу Ліги чемпіонів (zik.ua, 14-03-12, 00:40) [71].

Можна цілком припустити, що відбувається активний процес формування футбольної лексики в напрямку використання загальноновживаних слів у складних термінах, а саме: *газон – футбольний газон* (Футбольний газон стадіону “Арена Львів” готують до зими (zik.ua, 07-12-11, 12:31) [71]; *група – група турніру* (Останні матчі збірної України у групі Н відбіркового турніру до Чемпіонату світу 2014 (galsports.com, 16-10-13, 00:16) [72]; *опіка – персональна опіка* (Сьомін відмовився від персональної опіки Адебайора (gazeta.ua, 17.09.2008) [48]; *перехоплення – перехоплення м’яча* (Пепе Рейна не встиг на перехоплення м’яча, необачно покинувши ворота (ua-gol.com, 03-02-13, 20:12) [73]; *першість – першість із футболу* (Китайські роботи завоювали першість із футболу на фестивалі RoboCup (ukrinform.ua, 02-07-13, 09:53) [51]; *поле – футбольне поле* (Гравці “Олександрії” будуть виходити на футбольне поле разом з дітьми (akulamedia.com, 24-04-13, 16:28) [74].

У футбольній лексиці функціонують розгалужені ряди терміноодиниць з опорним загальноновживаним словом, наприклад: *гравець – гравець у футбол, гравець на заміні, основний гравець, гравець збірної, гравець дубля, гравець основного складу, гравець у пасивному положенні поза грою, ключовий гравець, резервний гравець* (Травма Гарета – це справжній удар для команди. Його дуже складно замінити, тому що Бейл – ключовий наш гравець (football24.ua, 02-12-12, 16:15) [50].

Або інший запозичений і тепер загальнонауковий термін *контроль – контроль гри, контроль арбітра, контроль м’яча* (Арбітр Ховард Веб продемонстрував контроль гри, бо розгледів епізод, немов мав справжній

футбольний мікроскоп (ТК “Футбол 1”, 28-06-14, 20:15) [75]; Фантастичний контроль м’яча півзахисника “Малаги” (sportanalytic.com, 25-11-12, 13:08) [76].

Те ж саме із загальноновживаним словом крило, яке у сполученні із означенням утворює специфічні футбольні терміни: *крило – ліве крило, праве крило* (Лукас Подольські – двигун лівого крила атаки Бундестіму (football24.ua, 13-11-12, 22:13) [50]; Міральяс таку “азарщину” зіграв на лівому крилі (ТК “Футбол 2”, 22-06-14, 19:42) [76].

Серед таких прикладів можемо ще навести термін загальнонауковий термін *кут* та його футбольні похідні: *ближній кут воріт, дальній кут воріт, верхній кут воріт, нижній кут воріт, закритий кут воріт, зменшити кут обстрілу, кут удару, кут поля* (Підробивши винесений зі штрафної м’яч грудьми, француз пробив у падінні через себе і потрапив акурат у верхній кут воріт (news.liga.net, 28.05.2013) [77]; *лінія – лінія атаки, лінія воріт, лінія воротарського майданчика, лінія захисту, лінія карного майданчика, лінія нападу, лінія поза грою, лінія середини поля, лінія фотографів* (У лінії атаки динамівці особливих проблем не мають – у десяти матчах забито 11 м’ячів (fcdynamo.kiev.ua, 28-09-12, 10:27) [52]; Уругвайцю скинули м’яч під удар на лінію штрафної площі, той пробив зовнішньою стороною стопи – вище воріт (foot-ball.net.ua, 16-05-13, 02:59) [50]; *перехід – перехід в атаку, перехід в інший клуб, перехід у захист* (Воронін: Переговори про перехід в інший клуб успішно просуваються (sportanalytic.com, 25-05-12, 05:30) [66]; Іньеста здійснює перехід в атаку (ТК “Футбол 1”, 13-06-14, 22:23) [75].

Дані сучасних словників підтверджують той факт, що футбольна лексика настільки відома широкому колу мовців у сучасному лінгвосоціумі, що в загальномовних словниках, зокрема у Словнику української мови в 20 томах (далі СУМ-20), біля лексичних одиниць цієї тематичної групи здебільшого не наведено жодних спеціальних ремарок щодо сфери використання того чи того футбольного терміна, що свідчить про поступовий процес детермінологізації окремих футбольних термінів: гра “2.Підпорядковане сукупності правил, прийомів або

засноване на певних умовах заняття, що є розвагою або спортом. Футболісти вибігли на поле... Свисток – і гра почалась” (М. Томчаний).

У словникових статтях зафіксовано лише окремі значення із термінологічними позначками: ворота “2. спорт. Загорожа у вигляді дуги й сітки, куди спрямовують м’яч, шайбу (в деяких спортивних іграх). Англійський захисник перепросив за гол у власні ворота (з газ.)”. Як бачимо, у СУМі-20 ілюстрації для словникових статей, присвячених лексиці на позначення футбольних реалій, узяті із газетних публікацій на футбольну тематику[41, с. 32].

2.3. Утворення й використання футбольних сленгізмів

“На відміну від терміна, який є офіційним, прийнятим у відповідній сфері, професіоналізм є напівофіційним словом, що не є строгим, науковим позначенням поняття, тобто терміни і професіоналізми відрізняються протиставленням норми й узусу. Професійні жаргонізми відрізняються від термінів стилістичною маркованістю” [24, с. 189].

Здебільшого професіоналізми і професійний жаргон не розмежовують. У нашому дослідженні диференціюємо ці поняття. Професіоналізми – це неофіційні, але загальноприйняті фахівцями певної сфери розмовні спеціальні слова чи словосполучення. Сильова маркованість цих лексичних одиниць не заважає їм позначати те ж саме поняття, яке реалізується звичайним терміном.

Наприклад: *опорник (професіоналізм) – опорний півзахисник (нейтральний термін)*. І названі професіоналізми (з розмовним забарвленням), і їх нейтральні синоніми (терміни) виконують номінативну функцію. О. С. Рілов називає професіоналізми “розмовними термінами” Професіоналізми не належать до розряду ненормативної лексики, частково мають офіційний статус (нормативний характер), оскільки їх уживають коментатори футбольних матчів, журналісти [33, с. 126].

Професіоналізми часто виникають задля мовної економії: *основа* “основний склад команди”, *бісікле* та “удар через себе”, “технічна дія футболіста, коли той,

відриваючи своє тіло від землі, з допомогою швидкого схрещування ніг (“ножиць”) б’є однією з них по м’ячу (що знаходиться приблизно на рівні голови футболіста у положенні стоячи)”.

Або, наприклад, *паненка* “спосіб виконання футбольного пенальті, при якому м’яч по навісній траєкторії підсікається у ворота”; *шістка* “нижній кут воріт”, *дев’ятка* “верхній кут воріт, внутрішня частина воріт між стійкою і поперечкою”.

Професіоналізм *дев’ятка* з огляду на частотність його вживання фіксує навіть загальнономовний тлумачний словник: “4. розм. Верхній кут воріт у деяких спортивних іграх” [41, с. 32]. Цілком логічно наведений лексико-семантичний варіант марковано позначкою розм. Як стверджує Л. О. Симоненко, увести до реєстру загальнономовних словників усі професіоналізми неможливо, залучати до реєстру потрібно тільки ті професіоналізми, що вийшли за межі професійних сфер. За нашими спостереженнями, вислів потрапити у “дев’ятку” зазнав генералізації значення в різних сферах спілкування: розмовному мовленні, у мові ЗМІ [37, с. 103].

Термін “професійні жаргонізми” використовують для позначення образно-експресивних лаконічних слів і висловів, які мають нейтральні відповідники та функціонують в усній мові представників певної професії чи роду занять, об’єднаних спільними інтересами чи належністю до соціально-професійної спільноти. У складі футбольної лексики домінують професійні жаргонізми як образно-експресивні мовні засоби, які широко вживають футболісти, уболівальники (найчастіше фанати). На думку З. І. Комарової, це “незагальноновживані, фамільярно-розмовні спеціальні слова”. Вони виникають під впливом екстралінгвальних чинників: у невимушеній атмосфері, особливо серед вболівальників, коли у мовця виникає бажання виділитися, підкреслити свою належність до корпоративної групи. За переконанням О. С. Рилова, переконував що у спортивних журналістів, теле- і радіокоментаторів є ще одна причина вдаватися до жаргонізмів: це так звана “гра на публіку” – прагнення встановити контакт із багатомільйонною аудиторією телеглядачів чи радіослухачів.

Спортивний журналіст пам'ятає про те, що матчі професійних футболістів нагадують театральний спектакль (бійки на полі, “картинні” демонстративні падіння футболістів іноді виконуються для розваги вболівальників. І сам спортивний коментатор надягає на себе маску “свого хлопця”, який не гребує гострим словом, що спонукає до використання і професійних жаргонізмів (сленгізмів) [32, с. 250].

Як стверджує Н. В. Третьак, “жаргонізми виступають одночасно і номінативною одиницею, й експресемою, і соціальним та стилістичним маркером”. Л. О. Ставицька паралельно використовує терміни “професійний жаргон” і “професійний соціолект”, а жаргонні одиниці називає соціолектизмами (програти всуху “програти, не забивши гол у ворота суперника”; розмочити “відкрити рахунок”, “забити перший гол” тощо) [40, с. 181].

Професійні жаргонізми ще називають сленгізмами. “Сленг (англ. slang) –

1) те ж саме, що й жаргон (у сучасній літературі переважає щодо англомовних країн);

2) сукупність жаргонізмів, що відбивають грубувато-фамільярне, іноді гумористичне ставлення до предмета мовлення. Використовується переважно в умовах невимушеного спілкування: “блат”, “мура”. Сленг складається зі слів і фразеологізмів, які виникли і початково використовуються в окремих соціальних групах, і відбиває ціннісну орієнтацію цих груп” [42, с. 184]. На думку І. І. Щур, сленг – один з обов'язкових атрибутів соціальної групи і виконує не лише функцію відособлення соціуму, а й функцію вираження цінностей певної субкультури. За допомогою мови носій сленгу ототожнює себе з певною соціальною групою і виражає її ідеали. Сленг – це одна з форм мовного спілкування, результат прагнення вийти за межі офіційного слововживання. Загальноживані слова іноді здаються не досить яскравими, образними та гострими, щоб висловити ставлення до позначуваного предмета. Основна мета цієї генетично різномірної, ненормативної лексики – бути засобом не лише емоційно-експресивного вираження, але й самовираження мовців, своєрідним “протестом” проти звичного слововживання [41, с. 245].

За нашими спостереженнями, у сучасній футбольній комунікації професійні жаргонізми (сленгізми) частотніші, ніж професіоналізми.

Найчисленніша група – прізвиська гравців українських і зарубіжних ФК, які сформувалися на основі метафоричного перенесення за типовими лексико-семантичними моделями:

- 1) “назва гравців ← колір спортивної форми ФК”;
- 2) “назва гравців ← герб ФК;
- 3) “назва гравців ← характерні ознаки місця розташування ФК” .

Модель “Назва гравців ← характерні ознаки місця розташування ФК”. Репрезентантами моделі є такі номени гравців українських ФК: *азовці, моряки* ← ФК “Іллічівець” (м. Маріуполь): (news.liga.net, 12-08-11, 11:50) [79]; Гра маріупольського клубу після непоганого старту пішла на спад, і *азовці* програли три матчі поспіль (news.liga.net, 12-08-11, 11:50) [79]; Щодо самої гри “*моряків*”, то варто зазначити, що їм важко було будувати атаки (football24.ua, 30-03-14) [50].

гірники ← ФК “Шахтар” (м. Донецьк): “*Гірники*” зуміли переграти шведський “Хеккен” (prosport.tsn.ua, 25-01-16, 10:35) [61]; Юні “*гірники*” здобули “суху” перемогу у “*країні Басків*” (cdn.bugis.dev.rlab.pro, 17-09-14, 16:06); [80].

дніпряни ← ФК “Дніпро” (м. Дніпропетровськ): В Іспанії *дніпряни* виграли три матчі і один звели внічию (sport-ukr.segodnya.ua, 10-02-16, 17:03) [81].

каштанчики ← ФК “Арсенал” (м. Київ): Як це не прикро, але мусимо констатувати, що перше очне протистояння білоруських керманічів на українській землі закінчилося повною перемогою Леоніда Кучука та його “*каштанчиків*” (zik.ua, 16-10-11, 17:59) [71].

моряки ← ФК “Севастополь” (м. Севастополь): Так що очікується дуже важкий матч для жовто-золотих: “*чорноморські акули*” на “хвості” і будь-яка втрата очок олександрійців на руку “чорно-синім”, та й через тижденьпісля гри з кримчанами – гра з тими ж “*моряками*”, так що відступати не можна і нікуди! (pfca.com.ua, 09-04-11, 12:17) [82].

Модель ілюструють однослівні номени зарубіжних ФК:

арагонці ← ФК “Реал Сарагоса” (арагонці – населення, яке проживає в Сарагосі та є носієм арагонської мови) (м. Сарагоса, Іспанія): Тим більше, що арагонці відчувають перманентні проблеми на власному полі, вигравши з 9-ти домашніх матчів лише один (msl.ua, 14-10-15) [83].

кобальтові, гірники ← ФК “Шальке 04” з регіону Гельзенкірхен, де знаходиться багато шахт (м. Гельзенкірхен, Німеччина) [50]; Відверто кажучи “Шахтарю” поталанило, оскільки “кобальтові” вже у цій грі могли вирішувати долю путівок до 1/8 фіналу (football-ukraine.com, 19-02-16, 05:50) [84].

фармацевти ← ФК “Баєр”, що в місті фармацевтичних концернів світу (м. Леверкузен, Німеччина): Амбітні “фармацевти” приймають “Баварію”, Беланда чекає на шанс заявити про себе (1927.kiev.ua, 05-02-16, 20:17) [54].

Розглянемо асоціативний ланцюг формування окремих назв. Наприклад, клубне прізвисько *гончарі* (ФК “Сток Сіті”) з’явилося у зв’язку з розвитком керамічної промисловості в тій місцевості (м. Сток-он-Трент, Англія) (1927.kiev.ua, 05-02-16, 20:17) [54].

Музиками називають гравців ФК “Вердер” із міста Бремен (м. Бремен, Німеччина), що асоціюється з казкою “Бременські музиканти” братів Грімм. Відповідно від лексеми музиканти походить клубне прізвисько *музики*.

До атипових метафоричних лексико-семантичних моделей належать такі назви футболістів українських клубів:

метадон ← ФК “Металург” (м. Донецьк): Якби не провальний старт МетаДону, команда була б одним з головних претендентів на 6-у позицію (fckarpaty.com.ua, 17-04-11) [85].

метал ← ФК “Металіст” (м. Харків): Футбол: “Дніпро” розгромив “Чорноморець”, а “Метал” програв “Ворсклі” (ua.112.ua, 04-05-15, 09:35) [86]. Коли в київського “Динамо” з’явився офіційний талісман – бобер, то одним із прізвиськ команди та вболівальників стало – *бобри*: На даний момент можна сміливо прогнозувати одне – третє місце, а значить, як мінімум, Лігу Європи, на весну “бобри” собі забезпечили (nta.ua, 30-09-15) [87]. Хоча воно й не прижилось.

А ось придумане ще в радянський час іменування “*кроти*” для донецького “Шахтаря” і його шанувальників відоме й донині. Більше того, кріт став офіційним талісманом клубу (Так, відома контора “Парі матч” розглядає шанси олександрійців перемогти “*кротів*” як 18 до 1 (news.meta.ua, 06-11-15) [88]; Заможні “*кроти*” проти данських дебютантів (wz.lviv.ua, 19-09-12, 18:31) [89].

Подібні типові моделі у номенах гравців зарубіжних ФК не частотні:

аристократи, пенсіонери ← ФК “Челсі” (м. Лондон, Англія) (назва виникла у зв’язку з тим, що середній вік гравців за футбольними мірками досить поважний);

дачники ← ФК “Фулхем” (м. Лондон, Англія) (прізвисько походить від назви стадіону “Craven cottage” (cottage – з англ. “дача”) [50].

міщани ← ФК “Манчестер Сіті” (м. Манчестер, Англія), оскільки сіті – це місто.

Дослідниця соціолекту українських футбольних фанатів Н. В. Третяк стверджує [41, с. 184], що серед прізвиस्क, які уболівальники використовують для ідентифікування футбольних клубів та їхніх фанатів, можна виокремити дві групи номінацій:

1) назви фанатських угруповань і команд, за які вони вболівають, із позитивною конотацією, якщо йдеться про своїх, та

2) негативно конотовані назви футбольних клубів і їхніх фанатів, коли йдеться про команди-суперниці та їхніх фанатів. Наприклад, уболівальники львівських “Карпат” свою команду та її фанатів називають *зеленими левами*, а суперники – *бандерами*, фани донецького “Шахтаря” йменують своїх улюбленців *гірниками*, а уболівальники з інших міст – *кротами, шахтою читериконом*; фанати полтавської “Ворскли” називають своїх футболістів *ворсклянами*, а фанати-суперники – *колгоспниками чи собаками Павлова*; уболівальники київського “Динамо” називають свою команду *динамівцями чи киянами*, а суперники – *ментами і хохлами*; фанати “Таврії” йменують своїх гравців *таврійцями чи кримчанами*, а фанати команд-суперниць – *татарами*;

фани маріупольського “Іллічівця” називають гравців своєї команди *азовцями*, а суперники – *іллічами, іллічівцями, ленінцями, внучатами Ілліча* тощо”.

До футбольних жаргонізмів зараховуємо також такі групи назв:

- назви гравців за віковою характеристикою: *молодий* “гравець-початківець”, *салабон* “гравець-початківець”, *ветеран* “особа, яка давно грає у футбол”, *дід* “особа, яка давно грає у футбол”;

- назви гравців за діями на полі: *голеадор* “гравець, який часто забиває м’ячі”, *підносник снарядів* “футболіст, який вдало подає м’яч іншому гравцеві”, *паровоз* “футболіст, який часто йде в контратаку”, *таран* “футболіст, який іде напролом”, *бігунок* “футболіст, який швидко бігає”;

- характеристика професійної майстерності футболістів: *технар* “технічний футболіст”, *мазило* “гравець, який б’є повз ворота”, *інвалід* “невправний гравець”;

- назви інвентарю для гри: *круглий* “м’яч”, *шкіряний* “м’яч”, *куля* “м’яч”, *бальон* “м’яч”, *гірчичник* “жовта картка”;

- характеристика дій гравців на полі: *пустити щура* “пропустити м’яч поміж ніг”, *пропустити метелика* “пропустити м’яч у ворота”, *пустити пінку* “допустити помилку”;

- елементи інфраструктури стадіону: *банка* “лава запасних”, *барабан* “лава запасних”, *брама* “ворота”;

- ранги футбольних ліг: *вишка* “вища ліга”, *трясовина* “низька ліга”;

- антропонімні жаргонізми: *Лобан* “Валерій Лобановський”, *Блоха* “Олег Блохін”, *Шева* “Андрій Шевченко”, *Коно* “Євген Коноплянка”, *Жека Трактор* “Євген Селезньов”, *Зубастик* “Роналдо”, *Зізу* “Зінедін Зідан”, *Крішті* “Кріштіану Роналду”, *Бекс* “Девід Бекхем”.

Треба сказати, що подібні жаргонізми навряд чи пройдуть стадію термінологізації, утім окремі з них уже зафіксовані у словниках, наприклад у “Короткому словнику жаргонної лексики української мови” Л. О. Ставицької, як-от: “ГІРЧИЧНИК, -а, ч.; спорт. (футб.). Жовта картка, яка фіксує попередження судді гравцеві Невеличка суперечка біля воріт – і ось суддя показує “гірчичник”

хоча я не бачу ніякого порушення правил (С. Пиркало, Зелена Маргарита)” [43, с. 245].

Найбільш образні та поширені у футбольній комунікації жаргонізми фіксують загальнономвні словники: “ГІРЧИЧНИК, 2) жарг. У футболі – жовта картка, що її суддя матчу показує гравцеві як попередження за грубе порушення правил гри” [43, с. 245].

Загальнономвні словники тлумачного типу дають змогу простежити модель творення окремих жаргонізмів, як-от: банка “лава запасних” ← “БАНКА 3, и, ж., мор. Дошка, яка надає шлюпці або човну поперечної міцності й одночасно служить сидінням для веслярів” (шляхом метафоричного перенесення за функцією). Л. А. Карпець коментує хронологічні зміни деяких футбольних жаргонізмів: “Такий своєрідний прийом, як різаний, кручений м”яч у кожен період має різну назву: у 60-х роках – “різак”, 70-х-80 – “сухий лист”, початок ХХІ ст. – “різаний удар”. Сухий лист уже сьогодні належить до архаїзмів. Як пояснюють самі футболісти, прийом, який має таку назву, є досить складним, і майже ніхто не може його застосувати, тому й не оперують такою назвою” [12, с. 208-216]. Отже, подібні приклади вказують на динамічність розвитку такої галузі людської культури як футбол.

Лише для футбольних фанатів характерні такі форми мовної поведінки, як вигуки – “теми”, що їх хором скандують під час матчів і які є коментарями до ситуацій на футбольному полі, пісні й куплети, які називають “зарядами”, а також назви й гасла, написані на клубних прапорах і банерах. Репертуар текстів фанатського фольклору постійно змінюється. Деякі вигуки належать до уболівальницького канону, їх можна почути під час кожного матчу (“Оле-оле-оле-оле!”, “Треба – гол!”), інші перероблено й пристосовано до нових ситуацій та реалій, ще інші – витворюються спонтанно під час гри.

У текстах гасел і пісень наголошується, що діяч мислиться узагальнено – це “ми”, уболівальники, “фанати” команди: “Вперед, “Карпати”! Вперед – до бою! Твої фанати завжди з тобою!” та ін. Цілість репертуару вигуків, скандувань та пісень, а також специфічна поведінка уболівальників під час

матчу творять атмосферу підтримки улюбленої команди – дуже важливого складника діяльності фанатів. На більшості стадіонів діями фанатів у секторі керує людина, яка стоїть на спеціально обладнаному підвищенні, обернена обличчям до уболівальників, і подає сигнали, коли і які гасла скандувати чи які пісні співати – “споукмен”, чи “споук”.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХОКЕЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

3.1. Системна організація української хокейної термінології

Народження сучасного хокею відбулося в Монреалі, де 3 березня 1875 року був проведений перший офіційний хокейний матч між студентами місцевого університету. До складу студентських команд увіходило по 9 гравців. Гра велася дерев'яним диском, а роль воріт виконували два камені. В 1877 році кілька студентів монреальського університету Макгілла склали сім перших хокейних правил. 1879 року канадець У. Робертсон уперше запропонував застосувати гумову шайбу [26].

Через кілька років гра стала настільки популярною, що 1883 року її представили на щорічному Монреальському Зимовому Карнавалі, включили до програми всіх зимових спортивних свят Канади. В 1885 році в швейцарському Санкт-Мориці провели перший європейський хокейний матч, в якому зіграли студенти Кембриджа й Оксфорда. 1886 року канадець Р. Сміт видав перші офіційні правила гри в хокей із шайбою. Того ж, 1886 року, провели й першу міжнародну зустріч між канадською та англійською командами.

Утім ще давньоукраїнські літописні пам'ятки X–XI ст. містять згадки про ігри, що можуть бути предками сучасного хокею з м'ячем. У період 1910–1914 років у західних областях України набув поширення канадський хокей або, як його називали галичани, гаківка. Інформація про цю гру швидко поширювалася через систему українських спортивних організацій “Сокіл” та місцеві періодичні видання. Діяли товариства забав рухових, в яких найпопулярнішими були заняття з канадського хокею. А тренувалися там учні та студенти міських навчальних закладів. Схожу роботу проводили українські національні структури. У 1912 році з ініціативи Івана Боберського, який очолював спортивне товариство “Сокіл”,

видали брошуру “Правила до гаківки”. Поступальний рух українського хокею із шайбою зупинився на початку Першої світової війни.

У наших реаліях хокей з м'ячем спочатку називали просто хокей, а хокей з шайбою не мав значного поширення. Після того, як “шайба” набула популярності у СРСР у середині ХХ ст., хокей з шайбою чи канадський хокей стали звати хокеєм, перенесши на нього назву хокею з м'ячем, а останній, втративши колишню популярність, став іменуватися хокеєм з м'ячем.

Англійська назва хокею з м'ячем (бенді) пов'язана з дієсловом *to bandy*, що походить від старофр. *bander* (завдавати ударів назад і вперед), і первісно вживалася щодо ірландської гри ХVІІ ст., схожої з хокеєм на траві [9]. Ключку для неї також звали *bandy*. Інша версія виводить *bandy* з валлійського *bando* – назви схожої гри, у яку грали в Уельсі. Це слово пов'язують з гот., *bandja*, бандя – крива палиця, ковінька. Стара англійська назва *hockey on the ice*, *hockey on ice* (хокей на льоду) на середину ХХ ст. вийшла з ужитку: щоб уникнути плутанини з хокеєм з шайбою, у якій теж грають на льодовому майданчику. На сьогоднішній день хокей на траві по праву знаходиться серед найпопулярніших та відомих видів спорту. За підтримки Міжнародної федерації хокею на траві проводяться турніри, організовуються майстер-класи для дітей, розробляються нові види ігор (хокей 5 на 5, пляжний хокей, парний хокей). Нові альтернативні види спорту сприяють глобальному розвитку хокею на траві та підвищенні майстерності гравців.

Розглядаючи сучасну хокейну термінологію, відзначимо в ній, в першу чергу, три групи простих (однослівних) термінів (всього їх понад 200).

Спеціальні термінологічні одиниці футбольної тематики за ступенем спеціалізації значення різні, а тому їх можна поділити на три групи: загальноспортивні терміни, міжгалузеві спортивні терміни і власне хокейні терміни. Як у футболі, так у хокеї існують загально спортивні терміни : *лідер, рекорд, спортсмен, аутсайдер, гра, гравець, змагання, офсайд, тафгай, шайба, кидок, буліт*. Загальноспортивні терміни вживають практично в усіх галузях спорту, наприклад : *аутсайдер, гра, гравець, змагання*, деякі термінологічні одиниці можуть конкретизувати своє значення : *хокейна гра, хокейне змагання*. Загальноспортивні терміни – це ті, які є

в терміносистемах різних видів спорту та мають в них спеціальні значення, що істотно відрізняються від загальноповживаних : *комбінація, видалення, штанга*,але це такі лексеми,які невластиві загальнолітературній мові.

Міжгалузеві спортивні терміни функціонують у кількох галузях спорту, можна виділити як і у хокею так і футболі : *ворота, гол, очко, захист, пас,автогол,асистент, гравець матчу,передача, поєдинок, порушення правил, фінт, удар, трансферне вікно, штрафний майданчик*.

Власне хокейні терміни використовуються тільки в хокеї. Найчастіше це запозичення з англійської мови, німецької, італійської :

бенді ‘зимова спортивна командна гра, що проводиться на льоду за участю двох команд (по десять польових гравців і одному воротарю в кожній)’[44];

шайба ‘диск із гуми або пластмаси для гри в хокей’[44];

сейв ‘відбитий або блокований воротарем кидок шайби’[44];

батерфляй‘досить новий стиль гри воротаря,заснований на "горизонтальному" перекиванні воріт - обидва щитка воротаря лежать на льоду,ефективний для закривання нижньої частини воріт’[44];

тафгай ‘гравець хокейної команди, основним завданням якого є залякування супротивника, кулачні єдиноборства, "вимкнення" з гри найбільш небезпечних форвардів команди-суперника і захист найцінніших гравців своєї команди’[44];

форчекінг ‘активні оборонні дії команди,форчекінг має на увазі активну боротьбу за шайбу і щільний пресинг супротивника в зоні атаки’[44];

клацання(слепшот) ‘різновид кидка шайби, особливістю якого є замахи ключки і її удар об лід перед шайбою,завдяки цьому удару, ключка злегка прогинається перед ударом, а гак ковзає 3-5 см по поверхні льоду перед тим, як досягає ребра шайби’[44];

буліт ‘штрафний кидок шайби’[44];

овертайм ‘додатковий час, який виділяється суддями після закінчення трьох періодів по 20 хвилин при рівному рахунку для виявлення переможця і триває до першої закинutoї шайби’[44];

кидок ‘кидок шайби гравцем зі своєї частини поля, коли шайба перетинає червону лінію біля воріт противника, не зачепивши нікого з гравців’[44].

Часто хокейні терміни зрозумілі винятково професійно зацікавленим особам – гравцям, тренерам, уболівальникам :

шифт ‘ігрова зміна’[44];

шатаут ‘гра на нуль, сухий матч’[44];

хіп-чек ‘силовий прийом, що проводиться шляхом прийому супротивника на стегно’[44];

чекер ‘визначення хокеїста, що спеціалізується на активному веденні силовій боротьби, відборі шайби у суперника, грі в меншості’[44];

чекінг-лайн ‘ланка, що спеціалізується на активному веденні силовій боротьби, відборі шайби у суперника’[44];

флоппер ‘симулянт’[44];

ту-вей ‘нападник, який однаково корисно діє як в атаці, так і в обороні’[44];

вінгер ‘нападник, який діє на краю атаки’[44];

вантаймер ‘кидок в один дотик’[44];

бекап ‘запасний воротар команди, другий номер’[44];

бекчек ‘гра в обороні на повернення, швидке повернення в оборону при атаці суперника, пресинг суперника зі спини обличчям до своїх воріт’[44];

Оскільки хокей зародився у Канаді, в термінології цієї гри є чимало запозичених слів з англійської мови : *матч, голкіпер, форвард, лайнсмен, гол, пас, фол, офсайд, буліт, пресинг, форчекінг, плейф-офф*. При цьому іноземні слова зі спеціальним значенням частіше за все мають російські еквіваленти, не обов’язково однослівні, наприклад: *матч(гра), голкіпер(воротар), форвард (нападник), лайнсмен(лінійний суддя), пас(передача), фол(порушення правил), буліт(штрафний кидок)*.

Російське найменування може навіть витіснити іншомовне, саме так відбулося в парі кидок (шайби через все зони) – айсінг. Термін ‘айсінг’ зараз практично не вживається. У той же час є іншомовні спеціальні найменування, що не мають

офіційних, загальноприйнятих російських аналогів: *пресинг, форчекінг, тайм-аут, камбек*. [38].

Спостереження показують, що складових термінів у спеціальній хокейній лексиці значно більше, ніж простих. Продуктивні такі моделі термінологічних словосполучень, як: прикметник + іменник (*командний хокей, комбінаційна гра, останній пас, оборонна тактика, штрафний час, регулярний чемпіонат*); іменник + іменник (*контроль над шайбою, час гри, темп гри, зміна складу, серія буллітів, показник корисності*); дієслово + іменник (*кинути по воротах, закрити зону, лягти під шайбу, розіграти зайвого, виграти турнір, перемогти в овертаймі*).

Дієслівні словосполучення в більшості випадків співвідносяться з іменними (*кидок по воротах, розіграш зайвого, виграш турніру, перемога в овертаймі*).

Існують такі приклади термінологічних словосполучень в трьох ключових лексико-семантичних групах:

1) найменування гравців відповідно до їх амплуа: *крайній нападник, лівий нападник, правий нападник, центральний нападник, нападник оборонного плану, лівий захисник, правий захисник, основний воротар, запасний воротар*;

2) найменування технічних і тактичних дій: *кистьовий кидок, кидок у ворота, гольова передача, пас в борг з нашого боку, гра на контратаках, триходова комбінація, силовий прийом, силова боротьба*;

3) найменування порушень правил і назви покарань: *атака в область голови та шиї, викид шайби, затримка руками, затримка ключкою, небезпечна гра високо піднятою ключкою, поштовх на борт, удар ключкою, удар коліном, удар ліктем, порушення чисельного складу, фізичний контакт з суддею; двох хвилинний штраф (малий штраф), п'яти хвилинний штраф, дисциплінарний штраф*;

Слід пояснити, в чому причина такого великого кількісного складу третьої групи, де не вказано ще ряд термінів (є серед них і однослівні, наприклад : *грубість, підніжка, матч-штраф*). Хокей – настільки контактна і жорстка гра, що в ній дуже багато різноманітних фолів. Трапляються навіть бійки на льоду, в тому числі і масові. Через це термінологізується поєднання слів *призвідник бійки* –

такий гравець, відповідно за правилами, повинен отримати максимальне покарання і не може продовжувати участь в матчі.

Деякі з наведених прикладів підтверджуються, що в хокейній термінології чітко представлені парадигматичні зв'язки у вигляді синонімії ті гіперо-гіпонімії. При цьому синонімія спричинена походженням та функціонуванням хокейних термінів. Наприклад, еквівалентність англійських і російських спеціальних найменувань : *командний хокей, контроль над шайбою, регулярний чемпіонат*.

Ідея боротьби на майданчику і в турнірі, безумовно ніби, передбачає наявність антонімічних пар: *захист – напад, атакуючий стиль гри – оборонний стиль гри, гра в більшості – гра в меншості, перемога – поразка, господарі – гості, лідер – аутсайдер*. Другий фактор, який визначає антонімію - це просторове розмежування частин майданчика і воріт: *лівий фланг – правий фланг, ближній кут воріт – дальній кут воріт*.

Багато термінів хокею пов'язані родовидовими відносинами, наприклад : *польовий гравець – захисник, суддя – головний суддя, тренер – тренер воротарів, матч – виїзний матч, перемога – вольова перемога, поразка – велика поразка, порушення правил – підніжка*. Також реалізуються відносини ціле - частина цілого : *команда – гравець, команда – спецбригада більшості, клуб – команда, п'ятірка – ланка, розмітка майданчика – синя лінія (+ червона лінія, + коло вкидання)*.

Глибоке дослідження спеціальної лексики цього виду спорту ще належить провести. Перспективною метою є створення термінологічного словника, який був цікавий і фахівцям в області хокею, і початківцям коментаторам, і вболівальникам, адже цей вид спорту нині незаслужено обійдено увагою як спортсменами, так і мовознавцями.

3.2. Специфіка утворення й функціонування хокейних сленгізмів

“На відміну від терміна, який є офіційним, прийнятим у відповідній сфері, професіоналізм є напівофіційним словом, що не є строгим, науковим позначенням

поняття, тобто терміни і професіоналізми відрізняються протиставленням норми й узусу. Професійні жаргонізми відрізняються від термінів стилістичною маркованістю” [24, с. 189].

Здебільшого професіоналізми і професійний жаргон не розмежовують. У нашому дослідженні диференціюємо ці поняття. Професіоналізми – це неофіційні, але загальноприйняті фахівцями певної сфери розмовні спеціальні слова чи словосполучення. Сильова маркованість цих лексичних одиниць не заважає їм позначати те ж саме поняття, яке реалізується звичайним терміном.

Науковець Рілов А. С. у своїй праці “Специфика русской хоккейной терминологии” наголошує на тому, що поряд з офіційними, стилістично нейтральними лексичними одиницями існують розмовні найменування професіоналізми (деякі дослідники вважають їх розмовними термінами). Вони зустрічаються, зокрема, в промові спортивних коментаторів. Наприклад : *коуч, тафгай, кіно, кіпер* [37].

Розмовне слово може не мати відповідності серед власне термінів: *кіно, капканостроїтелі* (про команду з яскраво вираженим руйнівним стилем гри), *коробочка* (блокування суперника двома гравцями), *будиночок* (щілину між щитками воротаря – послати шайбу в будиночок). Однак здебільшого еквіваленти все ж є. Ще такі приклади, як *банку* (лава запасних – *сидіти на банці*), *бублик* (ураження), *сухар* (матч на нуль – це відноситься до воротаря, що не пропустив ні однієї шайби), *голеадор, забивала* (бомбардир), *молодіжка* (молодіжна збірна, молодіжна команда клубу). Особливо відзначимо слово *п'ятачок* при начебто розмовному характері воно є офіційним терміном, що позначає найважливіше простір перед воротами, з якого часто забиваються голи. Стилiстично знижений синонім – *п'ятак*. На правах офіційного виступає і найменування *клацання* – так називається сильний, потужний кидок, зазвичай чинять після замаху. Не можна не сказати про те, що є прості хокейні терміни, зміст яких по-різному інтерпретується вболівальниками, а іноді і журналістами. Так, *ланка* розуміється і як *трійка нападу*, і як *п'ятірка* (три нападники і два захисника). Чи правильна перша точка зору: для хокейного фахівця *ланка* – це *трійка нападників*. Так,

генеральний менеджер нижегородського хокейного клубу “Торпедо” Віктор Левицький в квітневому інтерв'ю газеті “Радянський спорт” говорить: “Колишній варіант - шість захисників і дванадцять нападників – дозволяв командам грати в чотири ланки”. Але в цілому термін *ланка* продовжує функціонувати як полісемант.

З аналогією до футбольних сленгізмів, також можна виокремити хокейні сленгізми. За нашими спостереженнями, у сучасній футбольній та хокейній комунікації професійні жаргонізми (сленгізми) частотніші, ніж професіоналізми.

Наприклад: *сидіти на банці* – ‘постійно знаходитися в запасі’; *полірувати банку* – ‘вкрай рідко виходити на лід в четвертому ланці, всякий, прикотив зі зміни, спонукає такого гравця то вправо, то вліво’; *котити по рейках* – ‘грати занадто примітивно, нехитро, гравця, який так діє, називають трамваєм’; *скінчилися рейки* – ‘хокеїста зупинили або притиснули до борту суперника’; *пройти по борту* – ‘прослизнути уздовж борта, обійшовши суперника за рахунок сили і швидкості’; *окаянцікі* – ‘гравці з правим хватом ключки’; *паровозик* – ‘залишення шайби партнеру, який рухається за спиною’; *карусель* – ‘численні залишення шайби партнерам в зоні суперника’; *запустити метелика* – ‘зробити невдалий, несильний кидок, коли шайба летить шкереберть або скаче по льоду’; *пустити метелика* – ‘пропустити подібну перекидатися шайбу’; *парашут* – ‘перекидання шайби через противника’; *навантажити п'ятак* – ‘постійно атакувати, лізти на ворота, багато кидати’; *скинути рукавички (дати в п'ятак)* – ‘влаштувати бійку’; *підняти на вила* – ‘зачепити суперника ключкою знизу вгору’; *потрапити в будиночок* – ‘забити гол воротареві між ніг’; *потрапити в дев'ятку* – ‘закинути шайбу у верхній кут воріт’; *покарати суддю* – ‘нібито випадково штовхнути арбітра або потрапити в нього шайбою’; *відвезти суперника* – ‘відвернути на себе увагу противника’; *заинурувати мізки* – ‘фінтами і обведенням змусити суперника опустити голову, задивитися на шайбу, розгубитися’; *наповнювати пляшечки* – ‘грати в команді другорядну роль, виконувати функції адміністратора’; *дивитися кіно* – ‘суддя перевіряє по телемонітору, чи перетнула шайба лінію воріт’; *піти в буфет* – ‘втратити ворота для воротаря’; *заїхати на трибуни* – ‘захопитися атакою, забігти

занадто далеко”>; *плавити лід* – ‘часто падати; ковзати на колінах, спині’; *зачепитися за лінію* – ‘впасти при вході в зону’; *розколоти* – ‘застосувати силовий прийом, піймавши противника на протиході’; *віддати на плаху* – ‘віддати пас в точку [45].

З кожним днем на просторах інтернету з’являються все нові, на перший погляд незрозумілі слова. “*Шатаут*” – це якраз один з таких. У цього слова є декілька значень, і розбирати його потрібно в конкретному контексті. Застосовуватися термін *шатаут* не тільки у хокеї.

Десятиліттями слово “*шатаут*”, або “*сухар*”, використовувалося в спортивному жаргоні. “*Шатаут*” в хокеї – той матч, в якому жодному гравцю не вдалося закинути шайбу, і воротар відстояв на нуль. Такі ігри записуються в статистику воротаря. Чим більше таких матчів, тим вище його рейтинг. [45].

Свого часу у Челябінську в 1994 році був виданий “Словарь спортивного жаргона” автором якого був В. Б. Орлов. На думку укладача жаргон - це своєрідний розмовний діалект, який має ходіння в невеликій соціальній групі і відрізняється від загальнонародної мови вживанням специфічних виразів, зрозумілих лише тим, хто володіє цим діалектом [46]. Носіями спортивного хокейного сленгу(жаргону) на думку вченого є спортсмени й тренери. Наприклад, Ігор Варіцкій, розповідає, що головний наставник Олімпійської дружини Тихонов, реагуючи на пересмикування нападниками шайби в кутах площі, називає це “крутити вуха у Чебурашки”.

Андрій Шевців пригадав улюблене вираження Михайлова: “А тепер замовимо журавликів”, що означає: швидкісне катання п’ятірок команди по периметру хокейної коробки.

Головними користувачами, в устах яких хокейний жаргон уживається зберігається, доповнюється, змінюється, є спортивні секції, збірні команди, спортивні табори.

Сьогодні спортивний жаргон існує як самостійна частина спортивної субкультури і має тенденцію до подальшого вдосконалення. Нами виявлено понад

три тисячі жаргонізмів. Але це далеко не межа. Спортивний жаргон невичерпний, як невичерпна народна розмовна мова.

У хокейних уболівальників дотепних жаргонізмів чи не більше, ніж у самих хокеїстів. Наприклад існують такі :

дерев'яними або *тряпочними* – ‘називають не дуже вмілих гравців’;

духовкою або *будиночком* – ‘проміжок між щитків воротаря, куди часто закидаються шайби’;

забити туди – ‘зайти в калиточку’;

Якщо гравець впав, уболівальники часом жартують, що у нього *скінчився лід*, а *матросом* або *матрацом* не дуже ласкаво називають суддів – все через їх характерну смугасту форму; *партизан* – ‘гравець, який посів забійну позицію для кидка на п'ятачку суперника’;

причіп – слабкий запасний;

поїхав на трибуни – ‘воротарь, який втратив ворота через обманних рухів нападника’[45].

У кожної команди з хокею є свій фан-клуб, для якого на аренах навіть виділяють спеціальний сектор. Часто саме фанати хокею ширять вдалі сленгізми у спортивному середовищі.

ВИСНОВКИ

Футбол і хокей відповідна галузева термінологія міцно увійшли в життя сучасного українського суспільства. А сфера футболу як сучасний культурний феномен поєднує в собі вузькогалузеві професійні знання спортивно-футбольної діяльності з інформацією з інших сфер людського життя: менеджменту й економіки, засобів масової інформації та реклами, медицини, військової сфери, і в цьому унікальність української футбольної термінології.

Спеціальні термінологічні одиниці футбольної тематики за ступенем спеціалізації значення різні, а тому їх можна поділити на три групи: загальноспортивні терміни, міжгалузеві спортивні терміни (*автогол, аут, блокування, ворота, гандикап, гол, гравець матчу, ліга, м'яч*), і власне футбольні терміни (*пенальті, офсайд, центрфорвард*).

Як і більшість природно сформованих термінологій українська футбольна термінологія як система являє собою ядро, куди входять тільки ті терміноодиниці, у яких сема співвіднесеності зі словом футбол є центральною в семантичній структурі. Тому до нього відносить власне футбольні терміни, притаманні тільки футбольній галузі: *вільний удар, гра рукою, аутсайд, бек, бомбардир, вінгер, голкіпер, дубль-ве, катеначо, корнер, коуч, лайсмен, ліберо, овертайм, рефері* та інші).

Периферію футбольної та хокейної термінології наповнюють термінологічні одиниці з військової (*атака, бомбардир, дивізіон*), медичної (*масаж, перелом, реабілітація*), спортивної (*аутсайдер, гра, гравець, змагання, лідер, рекорд, спортсмен*), театральної (*амплуа, дебют, арена*), загальнонаукової (*майстер, кваліфікація*) термінологій та загальноповживані слова, що набули термінологічного значення (*ворота, перевага, підйом, міжсезоння*).

Конкретизація термінологічного значення футбольного терміна відбувається здебільшого поєднанням спеціального означення та уже існуючого

терміна чи загальноновживаного слова (*футбольна гра, футбольне змагання, футбольний газон, футбольне поле, футбольна програма, футбольна ліга*). У такий спосіб у межах футбольної термінології лексичні одиниці можуть набувати спеціалізованого значення і стають футбольними термінами.

За нашими спостереженнями, у сучасній футбольній комунікації професійні жаргонізми (сленгізми) частотніші, ніж професіоналізми. Найчисленніша група – неофіційні назви команд та прізвиська гравців українських і зарубіжних ФК, які сформувалися на основі метафоричного перенесення за типовими лексико-семантичними моделями (*азовці, моряки, бобри, кроти*).

Лише для футбольних фанатів характерні такі форми мовної поведінки, як вигуки –теми, що їх хором скандують під час матчів, і які є коментарями до ситуацій на футбольному полі, пісні й куплети, які називають “зарядами” (“*Оле-оле-оле-оле!*”, “*Треба – гол!*”), а також назви й гасла, написані на клубних прапорах і банерах (“*Вперед, “Карпати!” Вперед – до бою! Твої фанати завжди з тобою!*”). Подібний мовний матеріал становить окремий пласт спортивної комунікації й може бути предметом окремого, вельми цікавого наукового дослідження.

Хокейна термінологія набагато менше представлена в галузевій спортивній термінології України. Це можна пояснити тим, що хокей не надто поширена в сучасній Україні гра. Хокейну термінологію, як і футбольну, можливо секторально представити у вигляді поля із зонами : загально спортивних термінів, міжгалузевих спортивних термінів, які існують не тільки у хокейній термінології, а у футбольній (*блокування, ворота, гравець, ліга*), і власне хокейні терміни (*бенді, шайба, батерфляй, буліт, овертайм, сейв, тафгай*).

У хокеї професійні жаргонізми (сленгізми) дуже частотні. Найбільше сленгізмів уживають на позначення моментів гри, характеристики гравців (*потрапити в будиночок, пустити метелика, окаянціки, сидіти на банці*).

Сфера продукування й уживання – самі спортсмени і тренери. Сфера вживання і відтворення таких сленгізмів – хокейні фанати, спортивні секції, збірні команди, спортивні табори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авербух К. Я. Современное терминоведение: коммуникативный аспект *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2013. Вип. ІХ. С. 48–53.
2. Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту: автореф. дис.канд. філол. наук : 10.02.01.Київ, 2004. 21 с.
3. Бойко Н. І. Терміни у мові художньої прози. *Культура слова*. Київ: Наукова думка, 1984. Вип. 26. С. 44–47.
4. Боярова Л. Г. Мовне планування й термінологія. *Вісник національного університету “Львівська політехніка”*. Львів, 2004. № 503. С. 27–29.
5. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. І.-Франківськ : Лілея, 1997. 232 с.
6. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство Института общего среднего образования РАО, 2001. 211 с.
7. Веремчук О. А. Стилiстична транспозицiя термiнологiчної лексики в сучаснiй українськiй мовi (кодифiкацiйний аспект): монографiя. Рiвне : ВАТ “Рiвненська друкарня”, 2010. 224 с.
8. Гимер Н. О. Лексика косметики та косметологiї сучасної українськoї мови : дис.канд. фiлол. наук : 10.02.01. Львiв, 2010. 413 с.
9. Горощак В. Опанували лiд. *Хронiка копаного м'яча Прикарпаття*. Частина III. 1928 – 1933 роки. Захiдний кур'єр. 2011 . № 51(1312), 22–28 грудня. С. 8.
10. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение: учеб. пособие. Москва : Изд. центр “Академия”, 2008. 304 с.
11. Д'яков А. С. Основи термiнотворення: семантичнi та соцiолiнгвiстичнi аспекти. Київ : Вид. дiм “КМ Academia”, 2000. 218 с.

12. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. В. Основи термінотворення. Київ : Видавничий дім "KM Academia", 2000. 234 с.
13. Карпець Л. А. Український спортивний жаргон : структурно-семантичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2006. 19 с.
14. Карпець Л. Спортивний жаргон як відображення соціальної структури мови. *Вісник Львівського університету. Серія "Філологія"*. Львів, 2009. Вип. 46. Ч. 1. С. 208–216.
15. Кияк Т. Апологія лінгвістики фахових мов. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ : КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 18–21.
16. Кияк Т. До питання про "своє" та "чуже" в українській термінології. *Мовознавство*. 1994. № 1. С. 22–25.
17. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учебное пособие. Київ : УМК ВШ, 1989. 104 с.
18. Кочан І. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 519 с.
19. Кочан І. М. Синонімія у термінології. *Мовознавство*. 1992. № 3. С. 32–34.
20. Крижанівська А. Як відрізнити термін від нетерміна. *Культура слова*. Київ : Наукова думка. 1984. Вип. 27. С. 63–69.
21. Курочкін В. Г. Хокей на траві: теоретичні та організаційно методичні аспекти : навч. посіб. / В. Г. Курочкін, Ю. О. Кривенко, В. В. Погребний. Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я. М., 2017. 136 с.
22. Лейчик В. М. Номенклатура – проміжне звено между термінами и собственными именами. *Вопросы терминологии и лингвистической статистики*. Воронеж, 1974. С. 13–24.
23. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва : Либроком, 2009. 256 с.

24. Мацюк Г. П. Роль термінології в обогаченні значень обще-потребительної лексики українського мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Львів, 1986. 192 с.
25. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
26. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком? Москва : Готика, 1999. 245 с.
27. Мова футболу : ілюстрований шестимовний словник футбольної лексики / за ред. Р. С. Помірко, М. Б. Дубяк, Т. Р. Іваньо, М. І. Проців. Львів : Українські технології, 2009. 189 с.
28. Мудрик І. Гра справжніх чоловіків повертається на Прикарпаття. *Західний кур'єр*. 2005. № 5(954), 3 лютого. С. 17.
29. Непийвода Н. Ф. Детермінологізація як результат взаємодії загальнолітературної та термінологічної лексики : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Київ, 1983. 167 с.
30. Півнюва Л. Мова спеціального призначення як об'єкт лінгвістичних студій. *Українська мова*. 2014. № 4. С. 117–125.
31. Процик І. І. Мистецькі терміни в соціолекті українських футбольних фанатів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль, 2012. Вип. 2 (21) 2011 – 1 (22) 2012. С. 54–60.
32. Процик І. Опозиція “свій” – “чужий” в соціолекті українських футбольних фанатів. *Мова і суспільство* : зб. наук. праць. Львів, 2015. Вип. 6. С. 115–120.
33. Процик І. “Хохол народився – жид заплакав” : прізвиська футбольних команд та їхніх уболівальників у соціолекті українських футбольних фанатів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Тернопіль, 2014. Вип. 2 (24). С. 214–220.
34. Пустовалова В. І. Лінгвокультурний код гри в українській масовій комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2016. 20 с.

35. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Видавництво “Світ”, 1994. 215 с.

36. Реформатский А. А. Современные проблемы русской терминологии. *Мысли о терминологии*. Москва: Наука, 1986. С.186–198. URL : <http://cheloveknauka.com/aktualnye-problemy-razvitiya-i-sovremennogo-sostoyaniya-nemetskoj-terminologii-i-selskoho-zyaustvennogomashinostroeniya> (дата звернення: 25.11.2017).

37. Рылов Л. С. Сопоставительная характеристика спортивной и научной терминологии. Публикации института “Открытое общество”. Москва, 1999. 245 с.

38. Рылов А. С. Терминологическая система “Футбол” в русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Нижний Новгород, 1998. 250 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/sportivnaya-terminologiya-v-lingvokognitivnom-aspekte>(дата звернення: 12.12. 2017).

39. Рылов А. С. Футбольная терминология: словарь-справочник. Нижний Новгород: ННГУ, 1997. 126 с.

40. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

41. Селіванова О. О. Субстантивні композити у російській та українській мовах (еквівалентність, ономасіологічна структура, функціонування) : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.02. Черкаси, 1997. 252 с.

42. Симоненко Л. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. Київ : КНЕУ, 2007. Вип. VII. С. 21–25.

43. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування: навч. посіб. Умань : Софія, 2006. 103 с.

44. Симоненко Л. О. Термін. *Українська мова : енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. С. 629–630.

45. Стишов О. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі засобів масової інформації). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2003. 387 с.
46. Словник футбольних термінів / уклад. О. А. Свєртнев. Полтава : Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, 2007. 32 с.
47. Третьяк Н. В. Жаргонна лексика в друкованих ЗМІ (номінативно-експресивна функція): монографія. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. 184 с.
48. Щур І.І. Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 245 с.
49. Marchand J. La presse sportive. P. : La Découverte, 1989. 200 p.
50. Larousse. P. URL:<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/>(дата звернення: 24.03. 2018).
51. John D. Hunt Evolution Of Travel And Tourism Terminology And Definitions.URL:<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/004728759102900402?journalCode=jtrb> (дата звернення: 19.04. 2018).
52. González F. R. Stylistic aspects of Spanish borrowings in the politica press: Lexical and morphological variations. *A Tendency towards Hegemony Reversal*. Berlin, 1996. P. 61–104.
53. Rheingold H. They have a word for it. Los Angeles, 1988. 200 p.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Пошукова система Вікіпедія.
Доступ до сайту: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_футболу
2. Сайт Vuzlib.su.
Доступ до сайту : www.vuzlib.su/...термінів...футбольних.../1.html
3. Сайт Gazeta.ua
Доступ до сайту : <https://gazeta.ua/>
4. Сайт Champion
Доступ до сайту: <https://www.champion.com.ua/>
5. Сайт Футбол 24
Доступ до сайту : <https://football24.ua/>
6. Сайт Укрінформ
Доступ до сайту : <https://www.ukrinform.ua/>
7. Сайт ФК Дінамо Київ
Доступ до сайту : <http://www.fcdynamo.kiev.ua/>
8. Сайт Корреспондет
Доступ до сайту : <https://ua.korrespondent.net/>
9. Сайт 1927. Київ
Доступ до сайту : <http://1927.kiev.ua/>
10. Сайт ІнТВ
Доступ до сайту : <http://intvua.com/>
11. Сайт Депо
Доступ до сайту : <https://www.depo.ua/>
12. Сайт Патріоти
Доступ до сайту : <http://patrioty.org.ua/>

13. Сайт Новини Містінфо.
Доступ до сайту : <http://news.mistinfo.com/>
14. Сайт Гол.net
Доступ до сайту : <http://goal.net.ua/>
15. Сайт Шахтар
Доступ до сайту : <https://shakhtar.com/ru-ru/news/shakhtar-social-news/>
16. Сайт ТСН
Доступ до сайту : <https://tsn.ua/>
17. Сайт Кореспондент
Доступ до сайту : <https://ua.korrespondent.net/>
18. Сайт Європа. Новини країни.
Доступ до сайту : <https://www.newsru.com/>
19. Сайт Еспресо.тв.
Доступ до сайту : <http://europe.newsru.ua/>
20. Сайт Спортаналітик
Доступ до сайту : <http://sportanalytic.com/>
21. Сайт Захід
Доступ до сайту : <https://zaxid.net/>
22. Сайт Світ 24
Доступ до сайту : <http://svit24.net/>
23. Сайт Газета дт.
Доступ до сайту : <https://dt.ua/>
24. Сайт Уніан
Доступ до сайту : <https://www.unian.ua/>
25. Сайт Zik. Новини України
Доступ до сайту : <https://zik.ua/>
26. Сайт Галичина спортивна
Доступ до сайту : <http://galsports.com/>
27. Сайт Юа.Гол
Доступ до сайту : <http://goal.net.ua/>

28. Сайт Акула media
Доступ до сайту : <http://akulamedia.com/>
29. Сайт ТК Футбол 1
Доступ до сайту : <https://footballua.tv/>
30. Сайт Новини ліга
Доступ до сайту : <http://news.liga.net/>
31. Сайт ТК Футбол 2
Доступ до сайту : <https://footballua.tv/>
32. Сайт Сьогодні. Україна. Новини спорту
Доступ до сайту : <https://ukr.segodnya.ua/sport.html>
33. Сайт ПФК Александрія
Доступ до сайту : <http://pfca.com.ua/>
34. Сайт МСЛ в Україні
Доступ до сайту : <https://msl.ua/>
35. Сайт Футбол України
Доступ до сайту : <http://football-ukraine.com/>
36. Сайт ФК Карпати
Доступ до сайту : <http://fckarpaty.com.ua/>
37. Сайт Юа 112
Доступ до сайту : <https://ua.112.ua/>
38. Сайт Телеканал НТА
Доступ до сайту : <http://www.nta.ua/>
39. Сайт Новости в Украине и мире
Доступ до сайту : <http://news.meta.ua/>
40. Сайт Щоденна газета Високий замок
Доступ до сайту : <https://wz.lviv.ua/>
41. Сайт Wikiwand
Доступ до сайту : https://www.wikiwand.com/uk/Хокей_з_м%27ячем

42. Сайт Sports.ru

Доступ сайту:https://www.sports.ru/tribuna/blogs/hockey_science/585164.html

43. Сайт Спорт-экспрес

Доступ до сайту : <https://www.sport-express.ru/hockey/nhl/reviews/slovarik-hokkeynyh-anglicizmov-teper-vy-otlichite-pakmuvera-ot-grayndera-1320491/44>.